

Rolnummers 427 en 431
Arrest nr. 47/93 van 17 juni 1993

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen gesteld door het Hof van Cassatie bij arrest van 18 juni 1992 in zake E. David tegen de « Association intercommunale pour la valorisation de l'eau », en door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel bij vonnis van 10 juli 1992 in zake B. Kohner en anderen tegen de gemeente Wemmel.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitter F. Debaedts en M. Melchior, en de rechters L. De Grève, L.P. Suetens, L. François, P. Martens en J. Delruelle, bijgestaan door de griffier H. Van der Zwalmen, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp

Bij een in de Franse taal gewezen arrest van 18 juni 1992, in zake E. David tegen de « Association intercommunale pour la valorisation de l'eau » (A.I.V.E.) en in zake de A.I.V.E. tegen E. David, stelt het Hof van Cassatie de volgende prejudiciële vraag :

« Zijn de artikelen 7 en 8 van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte in strijd met de artikelen 6 en/of 6bis van de Grondwet, in zoverre die wetsbepalingen de onteigende verbieden cassatieberoep in te stellen tegen het vonnis dat, op het hoger beroep van de onteigenaar, het vonnis van de vrederechter wijzigt waarbij wordt beslist dat er geen grond bestaat om de onteigening te vorderen ? »

Die zaak is ingeschreven onder nr. 427 van de rol van het Arbitragehof.

Bij een in de Nederlandse taal gewezen vonnis van 10 juli 1992, in zake B. Kohner, Ch. Kohner en G. Conter tegen de gemeente Wemmel, stelt de rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vraag, zoals die door het Arbitragehof bij beschikking van 21 april 1993 werd geherformuleerd :

« Houden de artikelen 7, derde lid, en 8 van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening, zoals zij zijn vervat in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962, een schending in van artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, doordat zij de onteigenaar het recht verlenen hoger beroep in te stellen tegen het vonnis waarbij de vrederechter zijn vordering afwijst, terwijl de onteigende geen hoger beroep kan instellen tegen het vonnis waarbij de vordering van de onteigenaar wordt ingewilligd, en terwijl de vordering tot herziening, die door de onteigenaar en door de onteigende kan worden ingesteld, naar luid van artikel 16 van de wet enkel kan worden ingesteld tegen het vonnis waarbij later de voorlopige vergoedingen zullen worden vastgesteld ? »

Die zaak is ingeschreven onder nr. 431 van de rol van het Hof.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied

In zaak nr. 427

Op 21 mei 1990 heeft de « Association intercommunale pour la valorisation de l'eau », hierna A.I.V.E. genoemd, een verzoekschrift neergelegd voor de vrederechter te Vielsalm met het oog op de onteigening toegestaan bij een besluit van 13 december 1989 van de Minister van de lokale overheden, de gesubsidieerde werken en het water voor het Waalse Gewest, van een onroerend goed gelegen in Gouvy, toebehorend aan Etienne David.

De vordering is verworpen bij een vonnis van 7 juni 1990. De vrederechter was immers van oordeel dat het ministerieel besluit van 13 december 1989 door een onbevoegde instantie was genomen.

Uitspraak doende op hoger beroep van de A.I.V.E., heeft de rechtbank van eerste aanleg te Marche-en-Famenne, bij een vonnis van 15 november 1990, het vonnis van de vrederechter teniet gedaan, naar wie zij de zaak heeft terugverwezen « opdat de procedure door hem wordt voortgezet ».

Etienne David en de A.I.V.E. hebben zich tegen dat vonnis in cassatie voorzien, respectievelijk op 25 maart en 18 juni 1991.

Etienne David doet als middel tot cassatie gelden dat noch de hoogdringende omstandigheden van de onteigening, noch het karakter van algemeen nut van de werken die de onteigening mogelijk moet maken, aangetoond zijn. Hij betwist eveneens de bevoegdheid van een Gewestminister om de in het geding zijnde onteigening toe te staan.

De A.I.V.E. kritiseert hetzelfde vonnis in zoverre het, na de beslissing van de vrederechter teniet te hebben gedaan, de zaak opnieuw naar die vrederechter heeft verwezen, terwijl het aan de appelrechter stond in hetzelfde vonnis zelf het bedrag van de provisionele vergoedingen vast te stellen.

Bij arrest van 18 juni 1992 heeft het Hof van Cassatie, na de voorzieningen te hebben samengevoegd, vastgesteld dat volgens artikel 8 van de wet van 26 juli 1962, wanneer de rechter het verzoek van de onteigenaar inwilligt, hij in hetzelfde vonnis, bij wijze van ruwe schatting, het bedrag bepaalt van de door de onteigenaar verschuldigde provisionele vergoedingen (eerste lid), waarbij dat vonnis niet vatbaar is voor beroep (tweede lid). Het Hof van Cassatie heeft gepreciseerd dat laatstgenoemde bepaling niet alleen van toepassing is op het vonnis in zoverre het het bedrag van de vergoedingen vaststelt, doch ook op het vonnis in zoverre het uitspraak doet over de wettigheid van de onteigening.

Vervolgens heeft het Hof de voormelde prejudiciële vraag gesteld.

In zaak nr. 431

Op 29 november 1991 heeft de gemeente Wemmel een verzoekschrift neergelegd voor de vrederechter te Wolvertem met het oog op de onteigening van een onroerend goed, gelegen in de wijk Beverbos, dat eigendom is van Bruno Kohner, Christine Kohner en Gilberte Conter. De onteigening was toegestaan bij een besluit van 11 maart 1991 van de Minister van Binnenlandse Aangelegenheden en Openbaar Ambt van de Vlaamse Gemeenschap.

Bij vonnis van 12 december 1991 heeft de vrederechter te Wolvertem vastgesteld dat de procedure regelmatig was en heeft hij het bedrag van de provisionele vergoedingen bepaald.

Nadat de onteigenden een vordering tot herziening hadden ingesteld, heeft de 23e kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel bij vonnis van 10 juli 1992 de voormelde prejudiciële vraag gesteld.

III. Rechtspleging voor het Hof

a) *In de zaak ingeschreven onder het nummer 427 van de rol*

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de voormelde verwijzingsbeslissing, die op 30 juli 1992 op de griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er ten deze geen aanleiding was tot toepassing van de artikelen 71 en volgende van de voormelde bijzondere wet.

b) *In de zaak ingeschreven onder het nummer 431 van de rol*

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de voormelde verwijzingsbeslissing, die op 25 augustus 1992 op de griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er ten deze geen aanleiding was tot toepassing van de artikelen 71 en volgende van de voormelde bijzondere wet.

c) *In beide zaken*

Het Hof heeft de voormelde zaken samengevoegd bij beschikking van 15 september 1992.

Van de verwijzingsbeslissingen is kennisgegeven conform artikel 77 van de organieke wet, en van de beschikking tot samenvoeging conform artikel 100 van de voormelde wet, bij op 18 september 1992 ter post aangetekende brieven, die op 21, 22 en 23 september 1992 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld

Het bij artikel 74 van de voormelde wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 26 september 1992.

- De gemeente Wemmel, waarvan de kantoren gevestigd zijn te Wemmel, op het gemeentehuis, Folletlaan 28,
- Etienne David, wonende te Stavelot, château de Malacord, 2 route de Spa,
- de coöperatieve vennootschap « Association intercommunale pour la valorisation de l'eau » (afgekort A.I.V.E.), die woonplaats heeft gekozen ten kantore van Mr. A. De Bruyn, advocaat bij het Hof van Cassatie,
- Bruno Kohner, Christine Kohner en Gilberte Conter, die woonplaats hebben gekozen ten kantore van Mr. M. Denys, advocaat, Grote Hertstraat 12 te Brussel, hebben elk bij respectievelijk op 13 oktober 1992, 30 oktober 1992, 30 oktober 1992 en 3 november 1992 ter post aangetekende brieven een memorie ingediend.

Afschriften van die memories zijn conform artikel 89 van de organieke wet overgezonden bij op 12 januari 1993 ter post aangetekende brieven die op 13 en 14 januari 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

De gemeente Wemmel, de A.I.V.E. en E. David hebben bij respectievelijk op 25 januari 1993, 8 februari 1993 en 9 februari 1993 ter post aangetekende brieven een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 7 januari 1993 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, tot 30 juli 1993 verlengd.

Bij beschikking van 7 januari 1993 is rechter J. Delruelle aangewezen als lid van de zetel ter vervanging van rechter D. André, die tot voorzitter is verkozen en later in ruste is gesteld.

Bij beschikking van 21 april 1993 is rechter L. François aangewezen als lid van de zetel ter vervanging van

rechter M. Melchior, die tot voorzitter is verkozen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting op 25 mei 1993 vastgesteld.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen, die, evenals hun advocaten, van de datum van de terechtzitting op de hoogte zijn gebracht bij op 22 april 1993 ter post aangetekende brieven, die op 23 april 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Op de terechtzitting van 25 mei 1993 :

- zijn verschenen :

. E. David, in persoon;

. Mr. R. De Geyter, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. A. De Bruyn, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor de A.I.V.E.;

. Mr. M. Denys, advocaat bij de balie te Brussel, voor B. Kohner en anderen;

. Mr. J. Oostvogels, advocaat bij de balie te Brussel, voor de gemeente Wemmel;

- hebben de rechters P. Martens en L.P. Suetens verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *Onderwerp van de betwiste bepalingen*

Artikel 7, derde lid, van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden staat de onteigenaar toe hoger beroep in te stellen tegen het vonnis waarbij zijn vordering wordt afgewezen, terwijl artikel 8 bepaalt dat het vonnis waarbij het verzoek van de onteigenaar wordt ingewilligd, niet vatbaar is voor beroep.

In de twee prejudiciële vragen is de verenigbaarheid van die ongelijke behandeling met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet aan de orde.

V. In rechte

- A -

In zaak nr. 427

Standpunt van Etienne David

A.1.1.1. In een eerste fase had het Hof van Cassatie de betwiste bepalingen in die zin geïnterpreteerd dat zij de onteigende, overeenkomstig het gemene recht, een beroep in cassatie verlenen tegen het vonnis gewezen door de rechtbank van eerste aanleg op hoger beroep van de onteigenaar krachtens artikel 7, derde lid, van de wet (Cass. 15.6.1973, *Arr. Cass.* 1973, 1004). Nadien heeft het Hof van Cassatie de artikelen 7 en 8 in die zin geïnterpreteerd dat zij ieder beroep van de onteigende uitsluiten, zowel tegen het vonnis van de vrederechter als tegen dat van de rechtbank (Cass. 20.6.1985, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1458). De prejudiciële vraag steunt op die laatste interpretatie.

A.1.1.2. Bij de beoordeling of het verschil in behandeling verantwoord is, dient te worden verwezen naar het bij de wet van 26 juli 1962 nagestreefde doel, dat erin bestaat de onteigende overheid ertoe in staat te stellen zeer snel bezit te nemen van de onteigende goederen. Die inbezitneming is evenwel enkel geoorloofd indien de onteigenaar een vonnis heeft verkregen waarbij wordt verklaard dat de onteigeningsformaliteiten zijn vervuld. Het is onevenredig de onteigende het recht te weigeren om hoger beroep in te stellen tegen dat vonnis, dat zou kunnen worden verkregen binnen de zeer strikte termijnen die bij artikel 7 zijn vastgesteld wat het hoger beroep van de onteigenaar betreft. Het doel kon bijgevolg met specifieke middelen worden bereikt, eerder dan met een principieel verbod dat ieder beroep uitsluit. Die onevenredigheid wordt nog vergroot door de omstandigheid dat niets is voorgeschreven om de administratieve fase van de rechtspleging te versnellen, die vaak langer duurt dan de gerechtelijke fase waaraan zij voorafgaat.

A.1.1.3. De discriminatie is des te minder verantwoord doordat, terwijl het hoger beroep schorsende werking heeft, het cassatieberoep dit niet heeft : het zou dus niet leiden tot een vertraging van de inbezitneming van het goed door de onteigenaar. De vorige interpretatie die door het Hof van Cassatie aan artikel 8, tweede lid, van de wet was gegeven, waarbij het mogelijk was zich in cassatie te voorzien, was trouwens in overeenstemming met de Nederlandse tekst van die bepaling : « Dit vonnis is niet vatbaar voor beroep ».

A.1.1.4. Weliswaar hebben de onteigende en de onteigenaar de mogelijkheid alle vragen betreffende de regelmatigheid en wettigheid van de onteigening opnieuw aan de orde te stellen bij de vordering tot herziening. Die vordering wordt echter pas een of meer jaren na de inbezitneming ingesteld, nadat de werken die de reden van de onteigening waren, zijn uitgevoerd.

A.1.1.5. Er is bijgevolg een flagrante en onevenredige ongelijkheid tussen de rechten van de partijen, aangezien de doelstelling van snelheid wordt bereikt, maar met miskenning van de rechten van de eigenaar - die niettemin bij de Grondwet zijn gewaarborgd - en met schending van de artikelen 6 en *bis* van de Grondwet.

Standpunt van de A.I.V.E.

A.1.2.1. Bij arrest nr. 42/90 van 21 december 1990 heeft het Arbitragehof het door de wet van 26 juli 1962 beoogde doel in herinnering gebracht; dat doel rechtvaardigt dat de onteigende geen beroep kan instellen tegen het vonnis waarbij, op hoger beroep van de onteigenaar, diens verzoek wordt ingewilligd. Alvorens het « provisionele » vonnis te wijzen, heeft de rechter noodzakelijkerwijze de externe en interne wettigheid van het onteigeningsbesluit nagegaan. Hij heeft ook het bedrag van de provisionele vergoedingen moeten vaststellen die de onteigende ter beschikking zullen worden gesteld voordat de onteigenaar in het bezit wordt gesteld van het onteigende goed. Op al die punten heeft de onteigende zijn rechten voor de rechter kunnen doen gelden.

A.1.2.2. Om de inbezitneming van het onteigende goed door de onteigenaar te versnellen heeft de wetgever een summier procedure ingevoerd die eindigt met het vonnis waarbij de voorlopige vergoedingen worden vastgesteld. Het doel van de wet zou niet zijn bereikt indien de onteigende beroep kon instellen tegen het in artikel 8 bedoelde provisionele vonnis, waardoor de procedure zou worden vertraagd terwijl zij zich in haar dringende en summier fase bevindt.

A.1.2.3. De ongelijkheid van behandeling is trouwens voorlopig daar de onteigende later een vordering tot herziening zal kunnen instellen, waarbij hij de mogelijkheid zal hebben om, zoals het Arbitragehof in zijn arrest nr. 57/92 van 14 juli 1992 heeft beklemtoond, « het gehele proces te herbeginnen », met andere woorden al datgene opnieuw ter discussie te stellen wat de regelmatigheid van de procedure betreft, onder meer de wettigheid van het onteigeningsbesluit.

Voor het verschil in behandeling bestaat derhalve een objectieve en redelijke verantwoording; het is niet onevenredig met het nagestreefde doel.

Antwoord van Etienne David

A.1.3.1. De memorie van de A.I.V.E. laat twee argumenten die in de memorie van de Etienne David zijn aangevoerd, onbeantwoord : een voorziening in cassatie zou niet leiden tot een vertraging van de inbezitneming van het onteigende goed daar zij geen schorsende werking heeft; de vordering tot herziening kan pas worden ingesteld nadat de inbezitneming van het onteigende goed plaats heeft gehad, dat wil zeggen na een of meer jaren.

De ongelijkheid tussen de onteigenaar en de onteigende is derhalve zeker, onevenredig en volkomen onverantwoord.

Antwoord van de A.I.V.E.

A.1.4.1. De vordering tot herziening geeft de onteigende opnieuw de mogelijkheid het vonnis waarbij de onteigening wordt toegestaan, aan te vechten kort nadat het is gewezen. Wordt de onteigening uiteindelijk onregelmatig bevonden, kan de onteigende ofwel de teruggave van zijn goed *in natura* verkrijgen, ofwel een volledige schadeloosstelling die niet is gebonden aan de restrictieve principes welke eigen zijn aan de onteigeningsvergoeding.

A.1.4.2. De artikelen 12, 13 en 14 van de wet van 26 juli 1962 laten de onteigende de mogelijkheid om de termijn waarbinnen de voorlopige vergoedingen worden vastgesteld, te verkorten : zodra de partijen voor de vrederechter verschijnen, hoeft hij enkel te verklaren dat hij de verwerping van het verzoek van de onteigenaar wegens onwettigheid vordert en, zoniet, de onmiddellijke uitspraak van een vonnis dat terzelfder tijd provisioneel en voorlopig is, zodat het rechtsmiddel van de vordering tot herziening voor hem onmiddellijk openstaat.

A.1.4.3. Het staat niet aan het Hof, zoals het in zijn arrest nr. 23/89 van 13 oktober 1989 heeft beklemtoond, na te gaan of het door de wetgever nagestreefde doel al dan niet door andere wettelijke maatregelen had kunnen worden bereikt.

A.1.4.4. Aangezien het cassatieberoep geen schorsende werking heeft, zou het niet tot gevolg hebben dat aan de onteigende de teruggave van zijn goed zou worden gewaarborgd, evenmin als, volgens Etienne David, de vordering tot herziening die teruggave mogelijk maakt.

A.1.4.5. Tenslotte is het verschil in behandeling verantwoord doordat de onteigenaar het belang van de Gemeenschap nastreeft terwijl de onteigende zijn persoonlijke belangen verdedigt. De ongelijke waarde van de belangen in het geding sluit iedere discriminatie uit. Zij sluit eveneens de toepassing van de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet uit, die verschillen in behandeling tussen privé-personen verbieden maar niet gelden voor de betrekkingen tussen een overheid die een doelstelling van algemeen belang nastreeft, en een particulier die niet hetzelfde doel beoogt.

In zaak nr. 431

Standpunt van de gemeente Wemmel

A.2.1.1. De Nederlandse en de Franse tekst van het tweede lid van artikel 8 van de wet van 26 juli 1962 zijn verschillend : de term « beroep » in de Nederlandse tekst heeft niet dezelfde betekenis als de term « recours » in de Franse tekst. Zowel uit de *ratio legis* als uit de rechtsleer, de rechtspraak en de parlementaire voorbereiding

blijkt echter dat « beroep » in de ruimere zin van « verhaal » moet worden opgevat. Daaruit volgt dat tegen het vonnis waarbij de provisionele vergoedingen worden vastgesteld, geen enkel verhaal openstaat, noch verzet, noch hoger beroep, noch cassatie.

A.2.1.2. Wat het eerste onderdeel van de prejudiciële vraag betreft is het normaal dat enkel de onteigenende overheid hoger beroep kan instellen tegen een vonnis waarbij de onteigening wordt verworpen, aangezien de onteigende er geen enkel belang bij heeft.

A.2.1.3. Wat het tweede onderdeel betreft, wordt de vraag verkeerd gesteld. De artikelen 7 en 8 van de wet behelzen geen « uitstel » van de vordering tot herziening. Artikel 16 echter maakt het mogelijk die vordering in te stellen tegen het vonnis waarbij uitspraak wordt gedaan over de voorlopige vergoedingen.

A.2.1.4. Ten gronde zijn de betwiste bepalingen in overeenstemming met artikel 11 van de Grondwet, dat de openbare besturen het recht verleent te onteigenen voor zover de voorwaarden waarvan de Grondwet die onteigening afhankelijk maakt, worden vervuld. De wet van 26 juli 1962 vereist dat de onteigening geschiedt met het oog op het algemeen nut, dat zij gebeurt op de wijze die de wet voorschrijft, en tegen een billijke en voorafgaande schadeloosstelling. Die basiselementen worden in de prejudiciële vraag niet ter sprake gebracht.

A.2.1.5. De vordering tot herziening staat open, op gelijke wijze, zowel voor de onteigenaar als voor de onteigende. Aldus kan elke partij zowel de interne als de externe wettigheid van de gevolgde procedure laten toetsen. Indien het vonnis over de voorlopige vergoedingen op zich laat wachten en indien, in voorkomend geval, de onregelmatigheid van de onteigening is vastgesteld nadat werken op het onteigende goed zijn uitgevoerd, gaat het om praktische gevolgen van de uitvoering van de wet en niet om de overeenstemming ervan met de Grondwet.

A.2.1.6. Meer nog dan de wetten van 1835 en 1870 eerbiedigt de wet van 1962 de grondwettelijke bepalingen door vergoedingen vast te stellen die sneller worden bepaald en uitgekeerd.

Standpunt van B. Kohner, Ch. Kohner en G. Conter

A.2.2.1. De onteigende partijen herinneren in de eerste plaats aan de antecedenten van de procedure alsook aan de middelen van ongrondwettigheid en onwettigheid die zij hebben doen gelden voor de rechtscolleges die voorheen kennis hebben genomen van de zaak. Zij zetten vervolgens de argumenten uiteen waaruit zij afleiden dat de onteigende geen rechtsbescherming geniet die vergelijkbaar is met die welke de onteigenaar geniet.

A.2.2.2. Aangezien het declaratieve vonnis van de vrederechter uitvoerbaar is, kan de onteigenaar onmiddellijk bezit nemen van het goed en er werken uitvoeren. De *restitutio in integrum* nadat een herzieningsvonnis de onteigening onwettig heeft verklaard is zelden mogelijk, zodat de onteigening aldus een onomkeerbaar karakter heeft. Het kan overigens niet worden ingezien hoe de tot herstel van een onwettige onteigening toegekende schadevergoeding hoger zou zijn dan de vergoeding die in geval van wettige onteigening wordt uitgekeerd.

A.2.2.3. De enige doeltreffende rechtsbescherming zou erin bestaan het dossier op een snelle manier door een hogere rechter te laten behandelen. Alleen de onteigenaar echter beschikt over die mogelijkheid.

A.2.2.4. Het zou de onteigende eveneens kunnen worden toegestaan onmiddellijk te dagvaarden tot herziening van het declaratieve vonnis wanneer hij zich reeds bij het begin op de onwettigheid van de onteigening heeft beroepen. Niets verantwoordt in dat geval dat hij zou moeten wachten tot de vaststelling van vergoedingen die hem bij onderstelling niet interesseren daar hij precies de onteigening zelf betwist.

Het is overigens mogelijk dat van het vonnis waarbij de voorlopige vergoedingen worden vastgesteld nooit kennis wordt gegeven door de onteigenaar indien de vrederechter geen aanvullende vergoeding heeft toegekend. Het is echter die kennisgeving die de termijn doet ingaan waarbinnen de vordering tot herziening moet worden ingesteld.

De tijdsspanne tussen het declaratieve vonnis en het vonnis waarbij de voorlopige vergoedingen worden vastgesteld, kan aanzienlijk zijn, wat ten deze het geval is. In werkelijkheid is bij de wet van 26 juli 1962 niets meer dringend zodra het declaratieve vonnis is gewezen.

A.2.2.5. De ongelijkheid van behandeling tussen het bestuur, dat over twee instanties beschikt, en de burger, aan wie de tweede aanleg wordt ontzegd, is onverantwoord.

- B -

B.1. De bepalingen van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte, die het voorwerp zijn van de prejudiciële vragen, luiden als volgt :

Artikel 7. « Op de dag die voor de verschijning is bepaald, aanvaardt de vrederechter als tussenkomende partijen, zonder verdere procedure en zonder dat daaruit vertraging mag voortvloeien, de belanghebbende derden die erom verzoeken.

Na de opmerkingen van de aanwezige partijen te hebben gehoord, oordeelt de rechter of de vordering regelmatig is ingesteld, de door de wet voorgeschreven formaliteiten vervuld zijn en het plan van de grondinnemingen van toepassing is op het goed waarvan de onteigening wordt gevorderd. De aanwezige verweerders zijn, op straffe van verval, gehouden alle excepties die zij menen te kunnen opwerpen, ineens voor te brengen. De vrederechter beschikt, ten laatste achtenveertig uren na de verschijning, bij één enkel vonnis over het geheel.

Hoger beroep tegen het vonnis waarbij de rechter de vordering van de onteigenaar afwijst en beslist dat er derhalve geen aanleiding bestaat om de procedure voort te zetten, wordt ingesteld binnen vijftien dagen na de uitspraak. De termijn van verdaging bedraagt altijd acht dagen; de akte

van hoger beroep bevat, op straffe van nietigheid, de bezwaren die tegen het vonnis worden ingebracht. Geen enkel ander bezwaar kan in aanmerking worden genomen. Op het hoger beroep wordt beschikt op de inleidende terechtzitting of uiterlijk acht dagen later. »

Artikel 8. « Willigt de rechter het verzoek in, dan bepaalt hij, in hetzelfde vonnis, bij wijze van ruwe schatting, het bedrag van de provisionele vergoedingen die de onteigenaar globaal zal storten aan ieder van de verweerders en van de als tussenkomen erkende partijen. Het bedrag van die provisionele vergoedingen mag niet lager zijn dan negentig procent van wat de onteigenaar heeft aangeboden.

Dit vonnis is niet vatbaar voor beroep. (...) »

B.2. In de interpretatie die het Hof van Cassatie eraan heeft gegeven, is de in artikel 8, tweede lid, vervatte regel niet alleen van toepassing op de beschikking van een vonnis waarbij het bedrag van de provisionele vergoedingen wordt vastgesteld, maar ook op de beschikkingen waarbij uitspraak wordt gedaan over de regelmatigheid en wettigheid van de onteigening. Het Hof van Cassatie heeft eveneens beslist dat uit de voormelde artikelen 7 en 8 volgt dat, wanneer de vrederechter de vordering van de onteigenaar heeft afgewezen en op diens hoger beroep de rechtbank de beslissing van de vrederechter teniet doet, het vonnis van de rechtbank niet vatbaar is voor enig beroep krachtens artikel 8, tweede lid.

Het Arbitragehof zal zich niet uitspreken over de aan die bepalingen gegeven interpretatie, waarop de twee prejudiciële vragen impliciet maar zeker steunen.

B.3. De bij de wet van 26 juli 1962 georganiseerde onteigeningsprocedure stelt geen partijen tegenover elkaar wier rechten van dezelfde aard zouden zijn : de buitenbezitstelling van een eigenaar - hierna de onteigende genoemd - kan slechts geschieden ten bate van een overheid - hierna de onteigenaar genoemd - en op voorwaarde dat zij door redenen van algemeen belang wordt gerechtvaardigd.

Tussen de onteigende en de onteigenaar bestaat derhalve een objectief verschil dat op redelijke wijze verantwoordt dat zij verschillend worden behandeld : de eerste oefent de rechten uit die aan de privé-eigendom zijn verbonden; de tweede moet doeleinden van algemeen nut nastreven. Precies dat verschil verklaart de bij artikel 11 van de Grondwet toegestane aantasting van het eigendomsrecht; dat artikel bepaalt : « Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande

schadeloosstelling ».

B.4. Dezelfde redenen kunnen verantwoorden dat, wanneer de onmiddellijke inbezitneming van het goed onontbeerlijk is, de onteigenaar een hogere rechtsbescherming geniet dan die welke de wet aan de onteigende toekent. In geval van hoogdringende omstandigheden, is het in overeenstemming met het doel van algemeen nut de onteigenaar toe te staan hoger beroep in te stellen tegen het vonnis dat zijn vordering meteen afwijst en aan de onteigende in dat stadium van de procedure ieder beroep te ontzeggen tegen het vonnis dat een dergelijk verzoek inwilligt.

B.5. Een dergelijk verschil in behandeling zou echter het beginsel van de evenredigheid schenden indien de onteigende de wettigheid van de onteigening nooit in het geding zou kunnen brengen nadat zij door de vrederechter is getoetst onder de voorwaarden van snelheid waarin artikel 7 van de wet voorziet.

Dit is echter niet het gevolg van de betwiste bepalingen.

Na het vonnis waarbij de voorlopige vergoedingen worden vastgesteld, kan de onteigende immers voor de rechtbank van eerste aanleg een vordering tot herziening instellen die hij krachtens artikel 16, tweede lid, van de wet onder meer zal kunnen gronden op de onregelmatigheid van de onteigening. Volgens de interpretatie die het Hof van Cassatie in zijn arrest van 7 december 1990 in voltallige zitting heeft gegeven, staat die bepaling de onteigende toe zijn vordering tot herziening te gronden op motieven die hij voor de vrederechter niet had aangevoerd, wat hem de mogelijkheid biedt het gehele proces te herbeginnen.

Artikel 16, tweede lid, van de wet vermeldt ook dat de vordering tot herziening door de rechtbank wordt behandeld «overeenkomstig de regels van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ». De onteigende die de herziening vraagt, kan bijgevolg tegen het vonnis van de rechtbank de beroepen-hoger beroep en cassatieberoep - instellen waarin het Gerechtelijk Wetboek voorziet.

B.6. Weliswaar staat de wetgever, door te bepalen dat het vonnis waarbij het verzoek van de onteigenaar wordt ingewilligd, niet vatbaar is voor beroep (artikel 8, tweede lid), door de onteigenaar toe te staan bezit te nemen van het goed zodra hij is overgegaan tot de betekening van

dat vonnis (artikel 11) en door de onteigende pas toe te staan de wettigheid van de onteigening opnieuw aan te vechten nadat het vonnis is gewezen waarbij de voorlopige vergoedingen worden bepaald (artikelen 14 tot 16), de onteigenaar toe te beschikken over een onroerend goed waarvan later misschien zal worden geoordeeld dat het op onwettige wijze is onteigend. Die inbezitneming kan onomkeerbare gevolgen hebben wanneer de onteigenaar inmiddels is overgegaan tot afbraak- of bouwwerken die de volledige teruggave van *in natura* van het goed waarover hij op onwettige wijze heeft beschikt, onmogelijk maken.

B.7. Die gevolgen kunnen echter niet worden beschouwd als zijnde kennelijk onevenredig met het nagestreefde doel.

De wetgever kan oordelen dat, voor zover de vrederechter heeft toegestaan dat de onteigening wordt doorgevoerd, nadat hij krachtens artikel 107 van de Grondwet zowel de interne als de externe wettigheid van het onteigeningsbesluit heeft nagegaan, het algemeen nut vereist dat de onteigenaar onmiddellijk in het bezit wordt gesteld van het onteigende goed.

B.8. De latere vaststelling van de onwettigheid van de onteigening zal de eigenaar ertoe in staat stellen het volledige herstel van het door hem geleden nadeel te verkrijgen, hetzij *in natura*, hetzij door de tegenwaarde. Het risico dat hij loopt niet de integrale teruggave van zijn goed te verkrijgen, is geen onevenredig gevolg van de onteigeningsprocedure bij hoogdringende omstandigheden, ten aanzien van het nadeel dat het algemeen belang zou kunnen lijden indien de inbezitneming door de onteigenaar zou worden uitgesteld totdat alle rechtsmiddelen waarover de onteigende beschikt, zouden zijn uitgeput.

B.9. Het staat niet aan het Hof te oordelen of de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden wordt aangewend in gevallen waarin daarvoor geen verantwoording bestaat en evenmin te onderzoeken of de gerechtelijke fase van de onteigeningsprocedure binnen redelijke termijnen wordt afgewikkeld.

B.10. Het Hof is niet bevoegd om na te gaan, los van de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet, of de betwiste bepalingen bestaanbaar zijn met artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Wat de samenhang van die bepaling met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet betreft, leiden de onteigende partijen daaruit geen argumenten af die verschillend zijn van die waarop zij zich beroepen om de beweerde schending van die twee artikelen aan te tonen.

B.11. Daaruit volgt dat de wetgever de artikelen 6 en *6bis* niet heeft geschonden door de onteigende niet de mogelijkheid te bieden hoger beroep in te stellen tegen het vonnis waarbij de vrederechter het verzoek van de onteigenaar inwilligt, noch zich in cassatie te voorzien tegen het vonnis dat, uitspraak doende op hoger beroep van de onteigenaar, de beslissing van de vrederechter, die stelt dat er geen aanleiding toe bestaat de onteigening door te voeren, teniet doet.

Derhalve dienen de twee prejudiciële vragen ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof zegt voor recht :

De artikelen 7 en 8 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte schenden de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet niet, in zoverre die wetsbepalingen de onteigende verbieden cassatieberoep in te stellen tegen het vonnis dat, op het hoger beroep van de onteigenaar, het vonnis van de vrederechter waarbij wordt beslist dat er geen grond bestaat om de onteigening door te voeren, wijzigt.

Artikel 7, derde lid, en artikel 8 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte schenden de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet niet, in zoverre zij de onteigenaar het recht verlenen hoger beroep in te stellen tegen het vonnis waarbij de vrederechter zijn vordering afwijst, terwijl de onteigende geen hoger beroep kan instellen tegen het vonnis waarbij de vordering van de onteigenaar wordt ingewilligd, en terwijl de vordering tot herziening, die door de onteigenaar en door de onteigende kan worden ingesteld, naar luid van artikel 16 van de wet enkel kan worden ingesteld tegen het vonnis waarbij later de voorlopige vergoedingen zullen worden vastgesteld.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands conform artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 17 juni 1993.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van der Zwalmen

M. Melchior